

הערות שונות בעניני פורים - שיעור 461

I. ברוב עם הדרת מלך (משלי י"ד - כ"ח) בקריאת המגילה

(א) ללכת למנין היותר גדול - עיין במ"ב (תרפ"ז - ז) שהביא הח"א שמי שמתפלל כל השנה בקביעות בבית הכנסת אינו צריך לילך לבית הכנסת היותר גדול דאטו כל בתי כנסיות קטנות שיש בעיר מחוייבים כולם לילך לביהכ"נ הגדולה אבל אם בעה"ב יש לו מנין בביתו צריך לילך משום פרסומי ניסא דב"ע (שער הציון י) אמנם יש גוערין על המנהג שביום פורים מתפללים בזמנים שונים בכמה מנינים בבית המדרש אחד דקריאת המגילה מדברי קבלה ביום וברוב עם ה"מ (פסקי תשובות תרפ"ז - ג בשם משנה שכיר ק"ד)

(ב) ברוב עם לנשים - עיין במ"ב (תרפ"ט - ה) שצריך האיש לקרותה בביתו לפני הבתולות ורק בקצת מקומות נוהגין שהן הולכות לביהכ"נ ועיין בשער הציון (ט"ו) דאשה אינה מוצאין נשים רבות דזילותא בהו מילתא והטעם הדבר דכל כבודה בת מלך פנימה ועוד אינה מחוייב בקריאה רק בשמיעה ולכן יותר טוב להבנים שהגיע לחינוך לילך לביהכ"נ והנשים שמרות התינוקים (חלקת יעקב ג - קמ"ד) אמנם ע"ע בח"א (קנ"ה - ז) דמצוה מן המובחר לילך לביהכ"נ הוא ואשתו דברוב עם הדרת מלך ועוד דאשה הוי חד דרבנן והבנים בני חינוך הוי ב' דרבנן איברא עיין בתשובות והנהגות (ד - דף ת"ג) דדעת הגר"א שקטנים חייבין מעיקר תקנת מגילה ולא רק מדין חינוך דהיינו "וזכרם לא יסוף מזרעם" ואבאר

II. משלוח מנות בליל פורים - עיין הרמ"א (תרל"ה - ד) דיש לשלוח מנות ביום ולא בלילה (רא"ש פ"ק דמגילה) וכתב הגר"א הטעם משום דימי משתה דהיינו ביום קאי גם על משלוח מנות ומתנות לאביונים אולם המג"א כתב הטעם משום דילמא אכלי בלילה והלבושי שרד הגיה על המג"א דגם משלוח מנות חיישינן דילמא אכלי ולכן אין זה רק לכתחלה אבל בדיעבד יצא ואם התנה עמם שיאכלום ביום אפשר יצא לכתחלה וכ"ש בימינו ששלחים להרבה אנשים יש להקל במקום צורך לשלוח ג"כ בלילה ועיין במקראי קודש (פ"ה - ג) ועוד אפשר דג"ז תלוי אם הוא משום ריעות או הרווחה לסעודת פורים ואבאר

III. קריאת המגילה בתפילין דרש"י או דר"ת - יש שנהגו ללבוש ב' זוגות קטנות רש"י ור"ת יחד (מנהג הגאון מצאנו הובא בפ"ת תרל"ג - 18) אמנם בהוספות לשו"ע הרב כתב ללבוש תפילין דרש"י וי"א תפילין דר"ת דוקא ע"ש ועביד כמר עביד

IV. למי שהתענית קשה עליו - מותר לאכול מעט אחר מ"א מינוטים אחר השקיעה (אג"מ ד - ס"ג ד"ה לענין גמר תעניות)

V. בליל י"ד - נכון ללבוש בגדי שבת מבערב וימצא אח"כ בביתו נרות דולקות וירבה קצת בסעודה

VI. מתנות לאביונים - חייב כל אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים השיעור היותר טוב הוא כסעודה פשוטה וזה מדינא אבל מוטב להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובמשלוח מנות (מ"ב תרל"ז - ג) אמנם אין מדקדקים במעות פורים אלא כל מי שפושט ידו נותנים לו (ולדיני צדקה בכל השנה עיין בשיעור 419)

VII. גדרי אביון

(א) אין צריך אביון ודי לעני דכ"ש לעני שמתכייש לבקש ואתה מקדים ונותן לו שיש מצוה יותר (ערוך שלחן תרל"ז - ג)

(ב) גדר עני בזמנינו - עיין באג"מ (יו"ד ד - קמ"ה) דאם צריך הוא להשיא בתו רשאי ליקח צדקה כיון דהמאתים זוו מספיק לו לשנה למזונות וכסות ולא לדברים כאלו והוא הדין הוצאות רפואות או לדירה גדולה הוא בגדר עני והנותנים לו צדקה יוצאים מצות מת"ל ועיין בגר"א (יו"ד רנ"ג - 3) דהשיעור פחות משנה אחת

VIII. השומע קריאת מגילה אבל מחשבתו פונה לדברים אחרים

(א) עיין בתשובות הרשב"א (סימן תס"ז) דאפילו אם חיסר תיבה אחת לא יצא

והביאו המג"א (תר"ץ - סקט"ז) ומשנה ברורה (סקט"ח) ובחיי אדם (כלל קנ"ה - כ"ה)

(ב) עיין בשו"ת ארץ צבי (סימן מ"ה) מי שאינו משים לבו אל הדברים ופונה לבו לדברים אחרים לאו שמיעה היא כיון שאינו שומע כהוגן בלי שימת הלב וזה בגדר שמעה מתנמנם לא יצא (תר"ץ - י"ז) וכ"כ הלבושי שרד (סקט"ז) דכיון שמטה אזנו להקורא ואינו חושב מחשבות אחרות מסתמא שמע הכל וא"צ לכיון בכל תיבה בכירור ועיין בארץ צבי דאפילו שט במחשבתו בענינים אחרים כל שמביט כסדר מלה במלה בהדברים שהש"ץ אומר חשוב שומע דאל"כ איך אפשר במקרה שהוא מביט באותו מקום ובאותו מלה

(ג) הנימוקי או"ח (תר"ץ - י"ד) נתן עצה טובה שיקרא ממגילה כשירה ואע"ג שפונה מחשבתו לדברים אחרים יצא כיון שאומר בפיו יצא

(ד) אמנם הגרי"ז מבריסק הקפיד שלא לקרוא ממגילה עם הקורא דמה שקורא בעצמו יש לחשוש שיוצא כיחיד ולא בציבור וכ"ש כשחל פורים בשבת דשלא בזמנה צריך דוקא עשרה שמבטל לגמרי מצות מגילה שאז דוקא נקרא בציבור וחולק עליו החזו"א (ס"ס קנ"ה) דהעיקר שקורא במקום שיש בו עשרה ואין צריך לשמוע מהקורא שמוציא עשרה (תשובות והנהגות 3 - ש"ט)

IX. חינוך לקטנים במצות פורים

(א) משלוח מנות - השו"ת קנין תורה (ה - קל"ז) כתב דקי"ל בחו"מ (סימן ע"ד - ז) דמציאת בנו ובתו הסמוכים על שלחנו אעפ"י שהם גדולים הרי אלו שלו ועוד החיוב על האב בלא"ה כבר פקע ומהיכי תיתי להטיל עליהם חיוב של משלוח מנות ממה שאינו שלו ובודאי שייך מש"כ המג"א דאביהם משלוח עבורם וכתוב בהמגילה משפחה ומשפחה ולכן הבנים לא נכנסו בגדר תקנת מרדכי ואסתר

(ב) מתנות לאביונים - עיין באשל אברהם (צוטשטש תרל"ה) דעפ"י רוב אין להם מעות שלהם כלל ולא שייך בזה חינוך וכמו כל בני עניים שפטורים מחינוך בזה דלא גריעי מעניים גדולים וצ"ל דסברתו דאנו מסתכלים על הקטן עכשיו כמו שהוא גדול והרי באופן זה בגדלותו הרי הוא פטור משום דאין לו ומ"מ צ"ע דמאי גרע משאר מצות חינוך וא"כ גם בזה יתן האב מעות לבנו לחנכו כ"כ הערוך השלחן (תרל"ד - ז) דבנו ובתו הסמוכים על שלחנו חייבים ליתן בפני עצמם ולא חלק בין אם הבן גדול או קטן

(ג) סעודת פורים - עיין בהגר"א למגילת אסתר (פ"ט - פ' כ"ח) שכתב דקטנים אינם מחויבים במשתה ושמחה בפורים ותמוהין דמשהגיעו לחינוך חייבין בכל המצות ועיין במועדים וזמנים (ז - ק"ג) שמחלק בין מעשה המצוה כמו ק"ש תפילין ציצית שופר ומצה דמחויבים לחנך בנו לבין מצוה שיסודה מתקיים בלב והיינו בשמחת לבנו ע"י משתה דלא שייך חינוך כ"כ הר"ן פסחים (ק"ח) שלא שייך חינוך בד' כוסות דבעינן שמחה

(ד) מקרא מגילה - עיין בקובץ מבקשי תורה (כרך שלישי תשנ"ה זף קנ"ג) שכתב דכתוספות (מגילה י"ט): דענין חיוב הקטנים בזה הוא משום מצות חינוך ככל המצות וכתוספות (כ"ד): מבואר שחובת הקטנים במגילה היא מעיקר התקנה שאף הם היו באותו הנס ולא מדין חינוך ובראבי"ה (תקס"ט) כתב שאף קטנים שלא הגיעו לחינוך חייבים משום פרסום הנס ועיין במ"ב (תרפ"ט - סקט"ז) דהטעם הוא משום לחנכם במצות פרסומי ניסא אבל שלא יביאו קטנים ביותר

X. אם סעודת פורים צריך בשר עיין בשיעור 100 (II - א - ו)

XI. עשרת הדברות לשמחת פורים ואכא

- (א) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך (ו) ולא ילבש גבר שמלת אשה
- (ב) כבד את אביך ואת אמך (ז) ולא יחסר אפילו תיבה אחת מקריאת המגילה
- (ג) ונשמרתם מאד לנפשתיכם (ח) ולא יעסק באחיזת עינים
- (ד) ולא יחלל את שם ה' אלקיך (ט) ולא ישכח לברך ברכת המזון ותפלת ערבית וק"ש כהגון
- (ה) ולא יבזה רב ות"ח ושאר אנשים (י) ולא יבטל סדרו הלימוד של מוצאי פורים